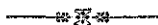

dwenen meer en meer; men aanbad niet meer Thor en Odin, maar knielde voor een Mariabeeld, met de klokken, die van de torens klonken, luidde men het fiere, krachtige heidendom ten grave; en Denemarkens heldentijdperk had zijn hoogste toppunt bereikt en verlaten: want het verdween met het heidendom (1).

Z.

KAPITEIN

HARING VAN HARINXMA THOE HEEG (2).

MEDEGEDEELD DOOR

JHR. MR. H. B. VAN SMINIA.

Onlangs kwam mij in handen een klein boekje in duodecimo, waarop ik uwe aandacht wilde vestigen, niet zoo zeer om de voortreffelijkheid van het boek, ook niet, omdat de man, die daaraan tijd en moeite heeft besteed, eene voorname rol op het tooneel onzer geschiedenis heeft gespeeld, maar omdat beide vereenigd, mijns inziens, te belangrijk zijn, om geheel vergeten te worden. Eerst zal ik mij bij den schrijver of liever vertaler van het werkje bepalen, en later met een paar woorden over het boekje zelf spreken.

HARING VAN HARINXMA THOE HEEG, zoon van DOUWE VAN HARINXMA, Kapitein, en van MACHTELD VAN DUNNEWOLDT of DUNEWALT, werd den 27 Augustus 1604 te *Doesburg*, waar zijn vader denkelijk toenmaals in gar-

(1) Uit den *Nordischen Telegraph*, N°. 20, van 16 Februarij 1849.

(2) Voorgedragen in het Friesch Genootschap den 24 Januarij 1856.

nizoen lag, geboren, en trouwde eerst met GEERTRUY, dochter van GEORGE VAN QUADT, en, toen deze den 29 November 1643 overleden was, in 1646 met SJUW of SJOUCK, dochter van SAECKLE VAN POPMA van *Weidum* en WOB ROORDA van *Tjummarum*. Bij de eerste vrouw had hij zes, bij de laatste geene kinderen. Den 19 Maart 1629 trad hij in dienst als Vaandrig in de kompagnie van ROUSSEL, werd later tot Kapitein bevorderd, en was tevens Stalmeester van Graaf WILLEM FREDERIK van *Nassau*, Stadhonder van *Friesland*.

Het is bekend, dat tijdens de hevige geschillen tusschen ENNO, Graaf van *Oost-Friesland* en de stad *Emden*, op verzoek van de laatste, de Staten der *Vereenigde Nederlanden* 1602 aan WILLEM LODEWIJK, toenmaligen Stadhonder van *Friesland*, bevel gaven, derwaarts eenig krijgsvolk, zes honderd man sterk, in bezetting te zenden, tot beveiliging van de stedelingen, op welke de Graaf eenen duurzamen wrok behield. Deze bezetting werd van tijd tot tijd versterkt, en stond in 1630 onder bevel van den Kommandeur ERENTREITER, die gelast was, goede orde houden, niet alleen bij de troepen, die door de Oostfriesche Stenden moesten onderhouden worden, maar tevens bij die, welke door H. E. M. gezonden waren. Bij deze laatste was VAN HARINXMA als Kapitein in dienst. — Wanneer hij daarheen verplaatst werd, is mij niet bekend; maar vrij zeker is het, dat hij reeds in 1633 te *Emden* verblijf hield, daar zijne oudste dochter aldaar den 1 April van dat jaar geboren is. In 1636 schijnt hij, of althans zijne vrouw, zich tijdelijk te *Bourtange* te hebben opgehouden, daar te dier plaatse hun oudste zoon ter wereld kwam. In 1638 evenwel werd hun nog een zoon, weder te *Emden*, geboren. Uit de opdracht van het hierna vermelde werkje blijkt, dat hij den 1 Januarij 1641 ook aldaar vertoefde. Toen in 1645 ERENTREITER zag, dat hij op den duur zijn

ambt als Bevelhebber der krijgsmagt van den Graaf, die telkens met de stad in onmin was, en het kommandement van *Emden* niet te gelijk konde waarnemen, stelde hij als zijnen plaatsvervanger in de laatste betrekking voor HESSEL BARON VAN AYLVA, Kolonel van een Friesch regiment; doch de regering van *Emden*, ofschoon niets tegen zijnen persoon hebbende, wilde echter hieraan hare goedkeuring niet hechten, omdat zij op haar regt van benoeming stond, zoodat zij den Kapitein VAN HARINXMA verkoos. Zij protesteerde niet alleen tegen de aanstelling van VAN AYLVA, maar weigerde volstrekt hem te erkennen, ja, waarschuwde zelfs zijne vrouw, die zich te *Emden* bevond, haren man te kennen te geven, dat hij zich wel moest wachten in de stad te komen. Voorzigtigheidshalve bleef hij bij voorraad te *Aurich*. Toen in het volgende jaar de zaak nog niet bijgelegd was, en de Magistraat voortdurend VAN HARINXMA als zijnen Kommandant gebruikte, vond de Stadhouder van *Friesland* het geraden, dezen met zijne kompagnie uit de stad te doen trekken. De Kapitein JAN AYSMA werd als Kommandant benoemd, doch door de regering geweigerd met zijn volk binnengelaten te worden, ten zij hij een nieuwen eed aan de stad wilde zweren. Dewijl deze daartoe geenen last ontvangen had, stelden zij eerst eenen van hunne eigene Kapiteins en daarna eenen Groninger aan. Kolonel VAN AYLVA verzocht en verkreeg zijn ontslag. Ik vond ergens, dat EPEUS VAN AESGAMA in 1651 benoemd werd als Kapitein in de plaats van HARING VAN HARINXMA, en veronderstel dus, dat hij toen de dienst verlaten heeft. Hij overleed den 14 October 1669 (3).

Te *Emden* nu vertaalde hij het boekje, dat ten titel

(3) Zie *Stamboek van den Frieschen Adel*, in *Harinxma thoe Heeg*; AITZEMA, *Saken van Staet en Oorlog*, d. III, bl. 42-103; WAGENAAR, *Vaderl. Hist.*, d. IX, bl. 124, 126, 128, 311, d. XIX, bl. 483.

voert: *Seven Wonderlycke Ghesichten, van Dom FRANCISCO DE QUEVEDO, VILLEGAS, Ridder van S. Jaques Ordre. In welke alle de Gebreken deser Eeuwe, onder alle Staten van Menschen, vermaecklijck en oock stichtelyck, werden bestraft; ende als in een Schilderije naeckteleyck vertoont. In 't Nederlandts ghebracht door Capiteyn HARING VAN HARINXMA.* Het ex. door mij gebruikt is uitgegeven te Amsterdam bij MICHEL DE GROOT, Boekverkooper op den Nieuwendijk, en prijkt met eene niet onaardige titelplaat. Het Friesch Genootschap bezit echter een ex., dat tot Franschen titel heeft: *Spaensche Dromen ofte* enz. en uitgegeven is *Tot Leeuwarden*, voor JAN JANSEN DE FRIES, Boeckvercooper, Anno 1641, zonder plaat. Vermoedelijk is dit de eerste druk, dewijl dit jaar met dat der opdracht overeenkomt. Of de vertaling uit het oorspronkelijke Spaansch of wel naar eene Fransche overzetting is geschied, kan ik uit het voorberigt aan den lezer niet bepalen; doch dat HARINXMA in allen gevalle een geletterd man was, blijkt niet alleen uit deze vertaling zelve, maar ook uit vele aanhalingen uit Latijnsche schrijvers, welke hij, op zijne wijze, in Nederduitsche verzen heeft vertolkt. Het is voorwaar een aangenaam verschijnsel, in zijnen tijd een Edelman van zoo hoogen rang en nog wel een krijgsman te leeren kennen, die zich niet ontzag moeite en vlijt aan te wenden, om een werk het licht te doen zien, dat hij, volgens zijne eigene getuigenis, vol goede leeringen en vermaningen had bevonden, en dus wilde medewerken tot nut van zijne landgenooten. Het boekje is overigens zeer curieus en bevat, zoo als op den titel vermeld is: *Seven Ghesichten.* Het eerste is: van een bezeten deurwaarder; het tweede: van de dood; het derde: van het laatste oordeel; het vierde: van het huis der verliefde zotten; het vijfde: van de wereld in zijn binnenste; het zesde: van de hel en het zevende: van een helsch oproer, waarachter nog Lucifer's gebod volgt.

Vóór het werkje vindt men nog, ter vervanging van een voorberigt, eene » Waerschouwinge voor de Lesers,” en nog eene » Waerschouwinge van de Vertaelder, over » t' volgende eerste Gesicht,” eindigende met de woorden :

Yder wacht hem voor de Katzen,
Die voor byten, achter kratzen.

Het is opgedragen » Aen den Geest- en Konst-Rijcken » Schilder WYBRANDT DE GEEST, Signor et Fratello mio » Carissimo,” die, bij toeval een gedeelte daarvan bij den vertaler gezien hebbende, hem overgehaald had, het stuk af te werken, waaraan hij, uit aanmerking van de groote moeite en de weinige eer, welke er mede te behalen was, niet dan schoorvoetende, en alleen uithoofde van zijne genegenheid voor den verzoeker en vertrouwen op diens verlicht oordeel en verstand, had voldaan. DE GEEST vergold deze eer, door, even als een onbekend poëet ERNST NOYEN, ook een lofdicht voor dit werkje te plaatsen van den volgende inhoud :

Aen den Wel-Edelen Capiteyn

Jr HARING VAN HARINXMA,

Op het vertalen van zijn Spaensche Dromen.

Hoe braef is 't, als een Edelman

Sijn tijdt op 't best besteden kan ;

En sijnen Geest weet te vernuwen

Aen yets dat smaect, en leerlijk is ,

Waer nae de Ziel begheerlijk is ,

Om *Const* met *Wapenen* te huwen :

Als HARINXMA aff-leydt zijn Dolck ,

Streckt hy zijn Lantluy voor een Tolek ,

En sticht haer met zijn *Spaensche Droomen* ,

En spreekt, in Moeders Tael ons aen :

Dies deelt hy, met den *Castiliaen* ,

In d' Eer: soo verr' als Menschen komen ,

Waer door dit nut en heylsaem Stoff
Den Taelder strecken sal tot Loff,

Tot daer de Son verliest sijn glori:
En doet ons segghen wel bewust,
Dat al sijn tocht, en harten lust,

Sit ut armis ars Decoris.

*Et prodesse volunt & delectare Poëtae,
Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci.*

W. DE GEEST.

Deze WYBRAND DE GEEST, een Leeuwarder van geboorte, wordt geroemd als een historie- en portretschilder van groote bekwaamheid, die verscheidene jaren te Rome doorbragt, en daar, om zijne hooge vlugt in de kunst, den bijnaam van den Frieschen Adelaar verwierf. Hij schilderde ook het portret van zijnen vriend VAN HARINXMA, dat met nog zeventien anderen van zijne hand in mijn bezit is.

Het Lofvers geeft bewijs, dat hij ook de poëzij beoefende. Daarom zal hij, die een groot deel zijns levens te Amsterdam vertoefde, een groot vereerder en welligt een vriend geweest zijn van VONDEL, die wederkeerig zijne kunst vereerde en verhief door het volgende lierdicht (4), waarin wij ook den boven vermelden NOYEN aantreffen, die dus insgelijks een Fries schijnt geweest te zijn:

WAERSCHUWING

AEN

WYBRANT DE GEEST,

SCHILDER.

O Geest, die, in het Vriesche hof,
Het leven geeft aen asch, en stof,

(3) Voorkomende op bl. 354 van VONDELS *Poezy*, in 4°. te Francker bij LEONARD STRIK, 1682.

En zweeft met geestige penseelen
En verf op doeken en paneelen;
'k Geloof gy terrecht vrouw Natuur,
En durft de zon haer heiligh vuur
Ontstelen, en de vingers zengen,
Om leven in uw beelt te brengen.
Zie toe, Prometheus, wien gy raekt,
Als gy den mensch onsterflijk maekt,
En, om op 't aardrijk 't licht te malen,
Den hemel plondert van zijn stralen.
Men ketende eertijds zulk een' gast
In 't Noorden aen een steenrots vast,
En korte hem de stoute vlogels,
Daer hy verstrekte een aes des vogels.
't Zijn geesten die de wolken treên,
't Is waer doch zonder vleesch en been.
Een yeder ken' zijn' staet, en waerde.
De zichtbre geesten gaen op d' aerde.
Dus blijf ons hier beneden by,
Daer Noien, zittende aen uw zy,
U weet aen zijne tong te lijmen,
Met puik van heerelijke rijmen.
Hy is gewoon zijn Poëzy
Te huwen aen uw schildery.
Gy zuight zijn dichten met uw ooren.
Zijn oogen kussen uw Pandoren.
Zoo groeit gy in malkanders gunst,
En wisselt t' elkens kunst om kunst.
In *Vriesland* zijn geen twee gewassen
Die beter op malkander passen.

